

post-non-classical humanitarian knowledge. It is from the standpoint of modern cultural studies that significant conclusions have been drawn regarding the role and significance of the phenomenon of M.M. Sinelnikov's creativity and his artistic conception.

Thus, the analytical understanding of M.M. Sinelnikov's creative phenomenon in the coordinates of modern cultural paradigms makes it possible to integrate valuable cultural experience and knowledge of the subject under study into the realities of our time.

A similar perspective of the research poses the problem of culturological reflection of M.M. Sinelnikov's creative phenomenon in modern scientific understanding as a important and promising area of research.

**Key words:** cultural science, cultural logical dimension, creative phenomenon, human ideal, sociocultural space.

Надійшла до редакції 17.06.2020 р.

УДК 7.067

## МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ АДАМА ДІДУРА В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

**Романюк Леся Богданівна** – кандидат мистецтвознавства, доцент ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», м. Івано-Франківськ

<https://orcid.org/0000-0003-0206-7420>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.359>

leromanyk@ukr.net

Висвітлено багатогранну художню діяльність співака польського походження, вихідця з Галичини Адама Дідюра, який був одним із найвидатніших оперних виконавців на межі XIX–XX століть. Відзначено, що упродовж тривалого часу він жив і творив на теренах Західної України та здійснив значний внесок у становлення і розвиток її музичної культури і освіти як блискучий виконавець, режисер та педагог. Представлено панораму творчих досягнень А. Дідюра у сфері оперного виконавства як провідного співака, запрошеного до кращих світових театрів, серед яких «La Scala» (Мілан) та «Metropolitan Opera» (Нью-Йорк).

**Ключові слова:** музична культура, мистецька діяльність, оперне виконавство, вокальна освіта.

**Постановка проблеми.** В історії музичної культури є постаті, значення яких настільки непересічне, що виникає необхідність відродження їх імен та актуалізації діяльності в контексті розвитку не лише національної, але і світової культури і мистецтва минулого і сучасності. До таких особистостей належить оперний співак, педагог і режисер Адам Дідур (1873–1946 рр.). Серед когорти видатних оперних співаків XX ст. Європи і Америки, він посідає особливе місце як уславлений бас, володар феноменального голосу, митець, наділений особливим артистичним талантом. періоду життя і творчості співака. Однак, у сьогоденні різновекторна мистецька практика А. Дідюра залишається поза увагою науковців, а відтак потребує сучасного переосмислення.

**Метою** даної наукової розвідки є висвітлення багатогранної художньої діяльності А. Дідюра в мистецькій сфері у контексті світової та вітчизняної культури.

**Вклад основного матеріалу.** Адама Дідюра як співака родом із Галичини і відомого на увесь світ вважають своїм українці й поляки. Упродовж тривалого часу він жив і творив на теренах Західної України та здійснив значний внесок у справу становлення і розвитку музичної культури і освіти як блискучий виконавець, режисер та педагог. З великим успіхом А. Дідур виступав як соліст Міланського театру «La Scala» та «Metropolitan Opera» в Нью-Йорку, співав у Південній і Північній Америці, а також сценах Каїра, Александрії, Парижа, Відня, Кракова, Варшави, Лондона, Чикаго, Монреалю, Києва, Харкова, Львова, Одеси, Петербурга, Москви, Лондона, Барселони, Мадрида, Буенос-Айреса [7]. Виконував провідні оперні партії: Мефістофеля («Фауст» Ш. Гуно, «Мефістофель» А. Бойто), царя Бориса («Борис Годунов» М. Мусоргського), Мельника («Русалка» О. Даргомижського), Дона Базіліо («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Фігаро («Весілля Фігаро» В. А. Моцарта). А. Дідур співпрацював на сцені з такими зірковими виконавцями, як Е. Карузо, М. Баттістіні, Ф. Шаляпін, Н. Мельба, А. Патті, М. Зембріх, співав у спектаклях уславленого диригента А. Тосканіні [3]. Серед учнів А. Дідюра знаходимо імена уславлених співаків різнонаціонального походження, що продовжили його творчу школу, виступаючи на європейських та американських сценах: І. Маланюк, Є. Зарицька, В. Котуляківна-Кальма, Я. Лахетувна-Бурштинович, Т. Юськів, М. Скала-Старицький, О. Ковальський, Ф. Арно, М. Новаковський, Л. Фінце, М. Кляйн, Л. Карольницька, І. Шмериковська-Прийма, Л. Рейнарович, Л. Крушельницька, Л. Карольницька та ін. [8].

Походження А. Дідюра упродовж тривалого часу було утаємничене і навіть рік народження в різних джерелах вказується по-різному. Відтак, Велика Польська Енциклопедія, і Музична енциклопедія

визначають 1874 роком його народження, тоді як насправді це сталося 24 грудня 1873 р. Напередодні Різдва у с. Воля-Сенкова, поблизу м. Сянока (Польща), донька лісника Юзефа Ясінського Вінсента народила позашлюбну дитину. Родина Ясінських походила з дрібної шляхти, а біологічним батьком дитини був місцевий поміщик, граф Яків Бронхвіц-Віктор. Через три роки після народження Адама його мати вийшла заміж за місцевого вчителя та органіста греко-католицької конфесії Антонія Дідур, який його усиновив [4].

Закінчивши гімназію А. Дідур восени 1891 р. поїхав до Львова для подальших занять та вступив до чоловічої учительської семінарії. Змалку володіючи гарним голосом він зацікавився співом і став учасником студентського хору Львівського університету. Саме під час цих хорових занять проявився надзвичайний голос Адама і він упродовж двох років брав уроки вокалу у професора консерваторії Галицького музичного товариства Валерія Висоцького. У той час В. Висоцький користувався великою пошаною як бас-профундо, колишній соліст міланського «La Scala» та інших оперних театрів, а також як талановитий педагог із вокалу. Для А. Дідур, якому було лише 18 років, це був переломний і важливий момент у його майбутній кар'єрі. Методика викладання співу В. Висоцького принесла чудові результати. Серед його учнів – чимало знаменитостей різнонаціонального походження: С. Крушельницька, О. Бандровський, О. Мишуга, Я. Королевич-Вайдова, М. Вітошинський, М. Менцинський, М. Левицький, І. Богусс-Геллерова, М. Гембажевська-Завойська, Є. Гушалевич, Г. Горський, Ч. Заремба, Й. Манн, А. Оконський, Ф. Лопатинська, В. Петровичева, Є. Штрассерн, М. Мокшицька, І. Сологуб-Бокконі та багато інших [6].

Саме В. Висоцький став ініціатором подальшого навчання А. Дідур в Мілані (Італія). Така поїздка була пов'язана зі значними витратами, які юнак не міг собі дозволити, і стала можливою завдяки фінансовій підтримці скромного поштового урядовця, любителя хорового співу Яна Распа, який, вірячи у великий талант А. Дідур, посприяв його від'їзду. Згодом, коли Адам став знаменитістю, він виявив вдячність своєму покровителю, придбавши йому невелику нерухомість поблизу Сянока. В Мілані А. Дідур займається у відомого на той час співака і вчителя Ф. Емеріха (1893–1904 рр.). Відомо, що він винаймав скромне житло в одному будинку із своїми колегами по навчанню, українцями С. Крушельницькою та М. Левицьким. Згодом, у 1906 р., ще на початках грамзапису, в Буенос-Айресі разом із Соломією Крушельницькою він записав на платівки декілька українських народних пісень. Особливо до душі йому припала пісня «Віють вітри, віють буйні», яку М. Лисенко використав в опері «Наталка Полтавка».

Офіційно свою оперну кар'єру співак розпочав у 1894 р. на сцені театру в Пінероло, поблизу Туріна, в опері Джузеппе Верді «Сила долі». Серед задіяних до постановки артистів була і двадцятирічна мексиканська співачка Анжела Аранда Ареллано, яка незабаром стане дружиною А. Дідур. З нею в А. Дідур було п'ять дочок: Єва, Анієла, Ольга, Станіслава, Марія. Дві з них померли у дитинстві від хвороби легень (Анієла в 1916 р., а Станіслава в 1918 р.). Три їхні доньки, Єва, Ольга та Марія (Мері), успадкували співочий талант від батьків і також стали співачками. Близькі, майже родинні стосунки пов'язують А. Дідур із знаменитим диригентом А. Тосканіні, який був хрещеним батьком його старшої доньки Єви та успішно співпрацював із ним на сцені.

Уже у наступному сезоні А. Дідур виїхав до Єгипту, де з успіхом виступав на оперних сценах Каїру й Олександрії в операх «Аїда» Дж. Верді та «Гугеноти» Дж. Мейєрбера і став провідним басовим солістом. 1895 р. співак провів у Латинській Америці, де виступав у театрах Ріо-де-Жанейро та Буенос-Айресу. Той період можна вважати гідним початком великої артистичної кар'єри. У сезоні 1898/1899 рр. він із блиском виступав на сцені театру в Мессині. Навесні 1899 р. у Буенос-Айресі, очікуючи участі у весняному сезоні, познайомився з найвідомішим тенором усіх часів – Е. Карузо. Ця зустріч стала знаменною для обох митців та привела до співпраці і дружби на все життя. Повернувшись до Європи А. Дідур прийнятий до міланського оперного театру «La Scala» [10]. У період з 1899–1903 рр. співак також був заангажований як соліст Варшавської опери, а в 1903–2006 рр. знову виступав у «La Scala» в Мілані.

Мистецьке життя спонукало співака до постійного самовдосконалення та здобуття нових творчих вершин. Відтак, 14 листопада 1908 р. він дебютував у головній ролі в Манхеттенській опері Нью-Йорка в опері «Мефістофель» А. Бойто, а вже через два дні – на відкритті сезону в «Metropolitan Opera» в «Аїді» Верді. Там він заспівав партію жерця Рамфіса у зірковому товаристві: у ролі Аїди – видатна Емма Дестінн, роль Амнеріс зіграла Луїза Гомер, Радамес – Енріко Карузо, батько Аїди (Амонасро – король ефіопців) – Антоніо Скотті, а диригував виставою неперевершений А. Тосканіні, який також дебютував у «Metropolitan Opera». Згодом він буде співати провідні партії у світових оперних шедеврах разом із М. Баттістіні, Ф. Шаляпіним, Н. Мельба, А. Патті, М. Зембріх та ін.

Слід також визнати, що А. Дідур не був (на відміну від багатьох оперних зірок) надто самозакоханим і відданим виключно своєму таланту. Він критично ставився до себе і завжди зважав на вказівки інших авторитетів у сфері мистецтва. Також із гумором митець описує різні ситуації у своїх

спогадах: «...Тосканіні ніколи не робив ніяких компліментів жодному митцеві, – згадував він, – ми всі намагалися задовольнити його, але єдиним знаком, за яким ми могли сказати, задоволений він чи ні, – було те, чи Тосканіні закручує свої вуса. Одного разу, коли я зробив інтонаційну помилку в «Любові до трьох апельсинів» (опера С. Прокоф'єва) – а всі ж знають, що мій персонаж був сліпим – він перебив мене і сказав: «Добре, що ти сліпий, але я не можу погодитися з тим, що ти глухий». Він (А. Тосканіні) диригував «Богомою» (Дж. Пуччіні). Дуже легко випасти з ритму цієї музики. У ролях тоді були: Карузо, Скотті, Фаррар, Сегурола і я. Після першого виступу Тосканіні подзвонив іншому диригенту і передав йому естафету зі словами: «Я гадаю, я поганий музикант – вони допустили занадто багато помилок ...» [16].

Восени 1905 р. А. Дідур вперше виступив у лондонському театрі «Covent Garden». Він співав там, серед інших, головну роль у «Мефістофелі» А. Бойто. Саме там він також вперше зустрів знамениту Неллі Мельбу, яка співала в опері Дж. Пуччіні «Богема» [16].

Уже у 1914 р. А. Дідур став солістом Нью-Йоркської опери, але, незважаючи на це, не відмовився від своєї європейської кар'єри. Він часто виступав у Великому театрі Львова, а також викладав там у Консерваторії Галицького музичного товариства. Загалом артист виступав на сцені «Metropolitan Opera» 729 разів і мав 182 вистави. Велику популярність він здобув і в Росії, де гастрював також чимало [8]. Його славу не затьмарив навіть великий Ф. Шаляпін, який був йому і конкурентом і колегою по сцені. Співак мав вражаючий голос оксамитового забарвлення, широкого діапазону, володів доброю дикцією і бездоганною італійською вокальною технікою. Окрім участі в оперних виставах він часто виступав як камерно-концертний співак. У його репертуарі твори польських, російських, західноєвропейських та українських композиторів (зокрема, солоспіви М. Лисенка).

А. Дідура однаково шанують як поляки, так і українці родом із Галичини, що свідчить про тісні міжетнічні культурно-мистецькі взаємозв'язки у цьому краї. Він не мало спричинився до становлення високого професіоналізму у сфері музичного виконавства та освіти на теренах західноукраїнських земель. Навіть будучи за кордонами займався благодійністю на користь земляків. Саме з його ініціативи в січні 1915 р. у Нью-Йорку відбувся великий концерт української пісні, кошти від якого призначалися на допомогу вдовам і сиротам Галичини, чоловіки й батьки яких загинули на початку Першої світової війни [5].

Цю подію широко висвітлювала «Свобода», найстаріша газета української діаспори у США, де 5 січня 1915 р. в оголошенні повідомлялося: «У вівторок, дня 19 січня року 1915, о годині 8.30 вечора відбудеться великий концерт артиста Метрополітен-опери в Нью-Йорку, співака – баса світової слави А. Дідура та двох артистів цієї ж опери. Дохід призначений на жертви війни в старім краю». Крім А. Дідура на сцені виступили його колеги з «Metropolitan Opera» – М. Раппорд (американська співачка німецького походження) та піаністка С. Наїмська. З числа українських виконавців мав виступити хор «Нью-Йоркський Боян» під керівництвом М. Гундича та його соліст М. Зазуляк» [11]. У наступному номері газети вміщено статтю під назвою «Небувалий український концерт у Нью-Йорку», у якій сповіщалося, що: «Адам Дідур, знаний більше в широкім світі, ніж серед своїх земляків. Немає на земній кулі держави, немає міста, де б не любувалися його прекрасним басом. Дідур скрізь здобував велику славу й належить до співучих королів світу» [12].

У цій же газеті від 12 січня 1915 р. опубліковано програму концерту, який мав відбутися у «Carnegie Hall», і яка охоплювала твори української, американської та європейської музики та включала: «Вечорниці» П. Ніщинського, солоспіви М. Лисенка, романси С. Монюшка, Ж. Ф. Галля, українські народні пісні та окремі арії з опер С. Гулака-Артемівського, Дж. Пуччіні. З програми концерту стає очевидним, що А. Дідур був добре обізнаний з творчістю не лише європейських, але і українських композиторів. Адже справжній шквал оплесків викликало його могутнє і глибоке виконання солоспіву «Гетьмани, гетьмани» класика української національної музики М. Лисенка та комічна арія Карася «Ой, щось дуже загулявся» з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, які належать до найкращого українського вокального репертуару [13].

Згодом з'явилися численні рецензії і відгуки на цей концерт у місцевій американській та зарубіжній пресі, яка дуже схвально відгукувалася про цю подію, відзначаючи український репертуар, а також виконавців. Особливо велике враження справили на публіку, серед якої було багато американців, українські пісні у виконанні А. Дідура. На концерті були відомі особистості, представники еліти. Зокрема, мільйонери Вандербільд та Шваб, православний єпископ Ортинський, нью-йоркський кардинал Ферлей, австро-угорський посол з Вашингтону, австрійський генеральний консул у Нью-Йорку А. Нубер, урядовці та інші відомі люди.

Слід відзначити, що це не єдиний виступ великого польського співака перед українською публікою і з українським репертуаром. Історія цих дружніх для польського та українського народів концертів сягає 1908 р., коли А. Дідур вперше приїжджає до Нью-Йорка. У «Carnegie Hall» він виступив із концертом української пісні зі своєю старшою донькою Євою. Ще один концерт відбувся

в Перт-Амбої 28 лютого 1926 р., де разом із ним у супроводі симфонічного оркестру «Metropolitan Opera» виступали співачки І. Бурська (походженням із Житомира) та Е. Даллос (з Одеси). До участі у цьому концерті також запрошені діти українських емігрантів, які навчалися в консерваторіях США. Співак неодноразово наголошував, що почувається з українцями дуже добре, як із своїми земляками.

Відомо також, що А. Дідур був у дружніх стосунках з українським оперним співаком М. Голинським, якому намагався допомогти у його артистичній кар'єрі у США. У 1920 р., на прохання батька старша донька Єва, на той час солістка театру «La Scala», сприяла Михайлові в Італії у пошуках учителя вокалу, яким став Е. Гарбіна. Дружні взаємини поєднували також М. Голинського із доньками А. Дідура Євою, Ольгою і Марією. У жовтні 1930 р., повертаючись до Америки з Європи, А. Дідур запросив Михайла до Нью-Йорку з нагоди дебюту його доньки Ольги в «Metropolitan Opera». Співак описував це так: «Прибув я сюди за старанням Адама Дідура, мого приятеля й товариша по покликанню. Прибув головно для однієї цілі: поширити свою артистичну кар'єру на Америку, і мушу ствердити, що в тім незнанім мені світі, де так важко пробитися артистові, коли він думає про вищі щаблі, знайшов я в особі п. Дідура щиро людину з широкими артистичними зв'язками, яка дійсно щиро й безінтересовно намагалася ввести мене в широкий артистичний світ» [2; 46]. Адам справді хотів допомогти Михайлові пробитися на високу сцену. Він вже заздалегідь вів перемовини з одним із впливових спонсорів «Metropolitan Opera» і мав надію, що цей задум реалізується позитивно. На жаль, сподівання обидвох митців так і не справдилося.

Цікаво, що М. Голинський у своїх спогадах стверджує, що А. Дідур мав половину польської (по батькові), а половину української крові (по мамі). «Офіційно він був поляком і під впливом свого батька, польського графа; але з великої любови до своєї українки-мами в ньому, в його серці і душі, тліла іскра любови до українського, як він казав, руського народу» [2; 47]. При нагоді А. Дідур завжди повертався у свій рідний край, на Західну Україну, де виріс, навчався, мав широке коло друзів, колег по мистецькій діяльності і однодумців, проводив широку педагогічну і концертну діяльність. На Станіславівщині жила його родина, яку співак неодноразово відвідував, не жалкуючи при цьому ні свого часу, ні коштів. Про це писав у своїх «Спогадах» М. Голинський. Він стверджував, що вперше почув А. Дідура у Станіславові на його концерті в залі польського театру ім. С. Монюшка в 1911 р., коли був учнем польської гімназії та співаком відразу у трьох місцевих хорах. Цей виступ став справжньою подією для міста і усіх шанувальників музичного мистецтва, адже А. Дідур уже був зіркою світового рівня. «Станіславівські поляки гордилися, якого то великого співака вони мають, а знова українці їм заперечували, бо, мовляв, вони не мають права гордитися, бо Дідур є українець, а не поляк» [2; 47]. М. Голинський передає свої враження від надзвичайного виступу А. Дідура: «Вже сама його поява всіми заволоділа. Обличчя мов різьблене, високе чоло, буйне кучеряве волосся... Ідеальний тип великого співака, яким Дідур в дійсності був. Все стихає – в салі зробилося тихо-тихо, Дідур дає знак акомпаніаторові і починає співати «Das Madchen und das Todt». Ця пісня скомпонована вся на середніх і низьких нотах, для великого тубального голосу, і Дідур так велично відспівав, як цілі органи. Я чув її в моєму житті багато разів, але ніхто її так не відспівав, як великий Дідур Я, слухаючи її, щораз обтирає влізливі сльози, яких не міг ніяк стримати. Ціла програма, в якій приходили різні бас-баритонові партії, де були і низькі, середні, і високі ноти – була одним великим тріумфом» [2; 48].

Життя А. Дідура тісно пов'язане з Львівщиною. Адже саме тут він навчався і робив перші кроки на шляху до свого творчого зростання як співак. Тож не випадково, що у 1932 р. після завершення своєї оперної кар'єри, він оселився у Львові. Сім років А. Дідур займався педагогічною роботою та керував оперною студією в консерваторії ім. К. Шимановського, був керівником Львівської опери, де як режисер здійснив низку оперних постановок [15]. Серед учнів А. Дідура, яких він навчав у консерваторії ім. К. Шимановського у Львові були українці і представники інших національностей, зокрема, поляки, що свідчить про високий рівень міжетнічних культурно-мистецьких взаємин у сфері музичної освіти. Серед них: Є. Зарицька, І. Маланюк, М. Скала-Старицький, О. Лепкова, І. Шмериковська-Прийма, Л. Рейнарович, М. Новаковський, О. Ковальський, Л. Карольницька, Л. Фінце, Л. Каратницька, З. Кульпінська, Я. Лашетувна, З. Пеговський, Т. Терень-Юськів. Троє перших із них стали майстрами оперної сцени світового рівня. У 1936 р. Т. Терень-Юськів зіграв роль Єжи Хіла у художньому фільмі «Американська пригода» (сценарій: Святополк Карпінський, режисер: Рішард Ординський), який, на жаль, не зберігся до нашого часу. У своїх спогадах І. Маланюк пише, що «Дідур мав свої, зовсім не традиційні, але дуже ефективні методи навчання. Студенти цілий день сиділи в класі, слухали один одного. Кожен брав щось для себе із зауважень професора і вчився на помилках інших» [9; 31]. У педагогічній роботі А. Дідур, спирався на методичні засади навчання співу своїх педагогів Висоцького і Емеріха та на власний досвід виконавця. Тому водночас із розвитком голосових можливостей своїх підопічних він намагався розвивати та вдосконалювати їх артистично-виконавські можливості, навчаючи сценічної культури.

А. Дідур стверджував, що не можна досягнути виконавської майстерності, працюючи над вокальною технікою лише в класі. Тому намагався залучити своїх учнів до сценічних виступів за кожної сприятливої нагоди. Так, у травні 1939 р. він домігся виступу своїх студентів на сцені оперного театру в опері «Аїда» Дж. Верді. У ролях були: Я. Ляхетувни (Аїда), І. Маланюк (Амнеріс), Л. Фінце (Радамес), Т. Юськів (Амонасро). Цей факт представлено у автобіографічній книзі І. Маланюк «Голос серця: Автобіографія співачки»: «Ми працювали як професійні артисти: з першим режисером театру Улухановим та головним капельмейстером Адамом Солтисом у супроводі хору та оркестру, у театральних костюмах, з декораціями» [9; 32].

У 1939 р. А. Дідур приїхав до Варшави, де йому запропонували посаду директора Великого театру. Є інформація про те, що до цього ж театру він мав намір заангажувати свою талановиту ученицю І. Маланюк, але її праці завадила війна. Під час німецької окупації група учнів А. Дідура зростає. Серед них був Францішек Арно, а також Мечислав Фогг, співак, відомий ще до війни, Марія Фолтін, згодом примадонна Варшавської опери. Разом із диригентом Жигмунтом Латошевським А. Дідур спонсорував польські концерти в кафе «Гастрономія», де крім його учнів виступали інші відомі співаки. У 1945 р. А. Дідур став професором Вищої музичної школи та першим директором оперного театру в Сілезії – спочатку в Катовіцах, а потім у Битомі (Польща). Тут він і помер раптово 7 січня 1946 р. від серцевого нападу під час занять у музичній школі [14].

*Висновки.* Отже, у світовій та вітчизняній музичній культурі є постаті, які своєю діяльністю збагатили її досягненнями непересічної вартості. Серед таких митців, безумовно, слід відзначити співака польського походження, вихідця з Галичини А. Дідура. Він був одним із найвидатніших оперних виконавців XIX–XX ст., володів феноменальним голосом широкого діапазону, виразною дикцією і бездоганною вокальною технікою, активно здійснював концертну діяльність. Співак виступав на провідних сценах світу та активно концертував на теренах своєї «малої Батьківщини», у Галичині, тим самим підкреслюючи своє походження та сприяючи піднесенню рівня вокально-виконавської культури і процесу професіоналізації у сфері музичного мистецтва.

У репертуарі А. Дідура твори західноєвропейських, польських, російських, українських композиторів, зокрема, солоспіви М. Лисенка. Еталоном оперного баса вважають А. Дідура чимало виконавців, серед яких сучасний українсько-американський співак С. Шкафаровський, соліст «Metropolitan Opera» в Нью-Йорку. А. Дідур досягнув вершин вокальної майстерності та успіху у своїй кар'єрі виконавця. Про це свідчить те, що він виступав у оперних спектаклях на рівних умовах із такими видатними зірками оперної сцени, як Е. Карузо, М. Баттістіні, Ф. Шаляпін, Н. Мельба, А. Патті, М. Зембріх, а в його репертуарі були провідні партії у найвидатніших операх західноєвропейських і російських композиторів.

Досягнення А. Дідура не обмежувалися виключно високопрофесійним виконавством, але й включали педагогічну практику, яка виявилася також важливою ланкою його діяльності. Ця сфера його зацікавлень проявилася саме на його рідних землях – у Західній Україні та у Польщі. Як професор Консерваторії ім. К. Шимановського Галицького музичного товариства у Львові, а згодом викладаючи у Варшаві і Катовіцах Адам Дідур виховав плеяду високопрофесійних співаків, серед яких і українці і поляки за походженням. Вони перейняли його високу європейську школу вокальної майстерності, яку згодом продовжили у своїй творчій діяльності та педагогічній практиці на теренах України, Польщі, Австрії, Німеччини, Америки, Канади та інших країн світу.

#### Список використаної літератури

1. Вайда-Королевич Я. Жизнь и искусство (Воспоминания оперной певицы). Л.-М.: Искусство, 1965. 344 с.
2. Голинський М. Т. Спогади. [упоряд. : Г. Тихобаєва, І. Криворучка, Д. Білавич]. Львів : Апріорі, 2006. 616 с. : 20 с. ілюстр.
3. Дидур о Шаляпине и Собинове. *Театр*. 1909. № 490. С. 10.
4. Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Наук. т-во ім. Т. Шевченка, Координаційне бюро Енциклопедії Сучасної України НАН України. Київ : Поліграфкнига, 2007. 708 с.: іл.
5. Житкевич А. Польський співак Адам Дідур та українська пісня. URL : <http://meest-online.com/culture/polskyj-spivak-adam-didur-ta-ukrajinska-pisnya/>
6. Жишкович М. Львівський період діяльності Адама Дідура. *Солоспів*: культурно-мистецький часопис кафедри сольного співу Львів. нац. муз. акад. ім. М. В. Лисенка. 2013. № 3, № 4. С. 6; С. 7.
7. Левик С. Ю. Записки оперного певца. Москва : Искусство, 1962. 712 с.
8. Мазепа Л., Мазепа Т. Шлях до Музичної Академії у Львові: в 2-х т. : монографія. Львів : Сполом, 2003. Т. 1. 287 с., Т. 2. 199 с.
9. Маланюк І. Голос серця : автобіографія співачки / [пер. із нім. А. Ільницької; комент., довід. відділ Б. Котюк]. Львів : Collegium musicum Львів. т-ва Р. Вагнера, 2001. 306 с. : іл.

10. Мельник І. Всесвітній бас Адам Дідур. *Zbruch*. 24.12.2013.
11. Оголошення. *Свобода*. 5.01.1915. С. 3.
12. Небувалий український концерт у Нью-Йорку. *Свобода*. 9.01.1915. С. 2.
13. Програма концерту. *Свобода*. 12.01.1915. С. 2.
14. Neuer A.; Kański J.; Gowarzewska-Griessgraber R.; Sienkiewicz-Woskowicz M. Adam Didur : Polskie Wydawnictwo Muzyczne SA, 2005. 124 c.
15. Mazepa L. Z. Adam Didur we Lwowie : Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Śpiewu (Wrocław), 2002. 261 c.
16. Panek W. Adam Didur – bas wszechczasów. URL : <https://maestro.net.pl/document/ksiazki/Panek,Didur.pdf>

### References

1. Vaida-Korolevych Ya. Zhyzn i iskusstvo (Vospomynanyia opernoi pevytsy). L.-M. : Искусство, 1965. 344 с.
2. Holynskiy M. T. Spohady. [cf. : H. Tykhobaieva, I. Kryvoruchka, D. Bilavych]. Lviv: Apriori, 2006. 616 p. : 20 s. iliustr.
3. Dydur o Shaliapyne y Sobynove. Theater. 1909. № 490. S. 10.
4. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy / NAS of Ukraine, Nauk. t-vo im. T. Shevchenka, Koordynatsiine biuro Entsyklopedii Suchasnoi Ukrainy NAN Ukrainy. K.: Derzhavne holov. pidpriemstvo respublikanskoho vyrobnychoho obiednannia «Polihrafknyha», 2007. 708 s. : il.
5. Zhytkevych A. Polskyi spivak Adam Didur ta ukrajinska pisnia. <http://meest-online.com/culture/polskyj-spivak-adam-didur-ta-ukrajinska-pisnya/>
6. Zhyshkovych M. Lvivskiy period of activity of Adam Didur. / Solospiv. Kulturno-mystetskyi chasopys kafedry solnoho spivu Lvivskoi natsionalnoi muzychnoi akademii im. M. V. Lysenka № 3 (13), veresen-zhovten. № 4 (14). S. 7.
7. Levyk S. Yu. Zapysky opernoho pevtsa. Moscow: Art, 1962. 712 p.
8. Mazepa L., Mazepa T. Shliakh do Muzychnoi Akademii u Lvovi: v 2-kh t. : monohrafiia. Lviv: Spolom, 2003. T. 1. 287 с., T. 2. 199 s.
9. Malaniuk I. Holos sertsia: avtobiohrafii spivachky / [per. with him. A. Ilnytskoi; comment., dovid. viddil V. Kotiuk]. Lviv: Collegium musicum Lviv. t-va R. Vahnera, 2001. 306 s. : il.
10. Melnyk I. Vsesvitnii bass Adam Didur. *Zbruch*. 12/24/2013.
11. Oholoshennia. *Svoboda*. 5.01.1915. S. 3.
12. Nebuvalyi ukrajinskyi kontsert u Niu-Yorku. *Svoboda*. 9.01.1915. S. 2.
13. Prohrama kontsertu. *Svoboda*. 12.01.1915. S. 2.
14. Neuer A.; Kański J.; Gowarzewska-Griessgraber R.; Sienkiewicz-Woskowicz M. Adam Didur. : Polskie Wydawnictwo Muzyczne SA, 2005. 124 s.
15. Mazepa L. Z. Adam Didur we Lwowie : Polskie Stowarzyszenie Pedagogów Śpiewu (Wrocław), 2002. 261 s.
16. Panek W. Adam Didur – bas wszechczasów <https://maestro.net.pl/document/ksiazki/Panek,Didur.pdf>

### ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АДАМА ДИДУРА В КОНТЕКСТЕ МИРОВОЙ И ОТЕЧЕСТВЕННОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

**Романюк Леся Богдановна** – кандидат искусствоведения, доцент  
ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет  
имени Василия Стефаника», г. Ивано-Франковск

Охарактеризована многогранная художественная деятельность певца польского происхождения, выходца из Галиции Адама Дидура, который был одним из самых выдающихся оперных исполнителей на рубеже XIX–XX веков. Отмечено, что на протяжении длительного времени он жил и творил на территории Западной Украины и осуществил значительный вклад в становление и развитие ее музыкальной культуры и образования как блестящий исполнитель, режиссер и педагог. Представлена панорама творческих достижений Адама Дидура в сфере оперного исполнительства как ведущего певца, ангажированного лучшими мировыми театрами, среди которых: «La Scala» (Милан) и «Metropolitan Opera» (Нью-Йорк).

**Ключевые слова:** музыкальная культура, художественная деятельность, оперное исполнительство, вокальное образование.

### ARTISTIC ACTIVITY OF ADAM DIDUR IN THE CONTEXT OF WORLD AND DOMESTIC MUSICAL CULTURE

**Romaniuk Lesia** – Candidate of Art Criticism (Ph.D.), Associate Professor, doctoral student of the  
Prekarpathian National University named after V. Stefanyk, Ivano-Frankivsk

The article presents the multifaceted artistic and educational activity of Adam Didur – a singer of Polish origin and a native of Galicia, who was one of the most outstanding opera singers at the turn of the XIX–XX centuries. It is noted that for a long time he lived and worked in Western Ukraine and made a significant contribution to the formation and development of its musical culture and education as a brilliant performer, director and teacher. A wide range of Adam Didur's achievements as a leading singer who was engaged in the world's best theaters: La Scala (Milan) and Metropolitan Opera (New York).

**Key words:** musical culture, artistic activity, opera performance, vocal education.

UDC 7.067

**ARTISTIC ACTIVITY OF ADAM DIDUR IN THE CONTEXT OF WORLD AND DOMESTIC MUSICAL CULTURE**

**Romaniuk Lesia** – Doctor (Candidate) of Art Criticism (Ph.D.), Associate Professor, doctoral student of the Precarpathian National University named after V. Stefanyk, Ivano-Frankivsk

*The aim* of the article is a consistent coverage of the multifaceted artistic activity of Adam Didur in the context of the world and domestic culture.

*Research methodology* is based on the use of general methods of cognition: scientific analysis and synthesis, generalization.

*Results.* Among the outstanding artists, who made substantial contribution to the treasury of the world and local music culture, the figure of Adam Didur, a singer of Polish origin and a native of Galicia, is undoubtedly worth close examination. He was one of the most outstanding opera performers of the XIX–XX centuries, gifted with a phenomenal wide range voice, expressive diction and impeccable vocal technique. The singer performed on leading world stages, including La Scala (Milan) and Metropolitan Opera (New York). At the same time A. Didur actively gave concerts in Galicia, in that way emphasizing his origins and helping to raise the level of vocal and performing culture and to improve the process of professionalization in the field of music. When he reached the pinnacle of vocal skills and success in his career, he took part in opera performances with such outstanding stars of the opera scene as E. Caruso, M. Battistini, F. Chaliapin. N. Melba, A. Patti, M. Zemrich, and in his repertoire there were leading parts in the most outstanding operas of Western European and Russian composers.

*Novelty.* The scientific novelty of the research is the clarification, expansion and concretization of information about the artistic activity of the singer A. Didur from the standpoint of modern vision.

*The practical application* of the study is the possibility of using the results in the development of lectures, special courses, curricula and manuals on music history, vocal art history, related arts for regional secondary and higher educational institutions of humanities and arts.

*Key words:* musical culture, artistic activity, opera performance, vocal education.

Надійшла до редакції 2.10.2020

УДК 930.85(477.82)+94(477) «20» (092)

**КУЛЬТУРНО-МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЕЛІТИ В ТРАКТУВАННІ В.К. ЛИПІНСЬКОГО**

**Шостак Віктор Михайлович** – кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-4837-9633>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.360>

[victorsh359@ukr.net](mailto:victorsh359@ukr.net)

Проаналізовано окремі аспекти формування національної еліти та значення цієї верстви для розвитку суспільства. Розглянуто погляди В. Липинського щодо недоліків виборчої системи та її вплив на культурні цінності суспільства. Висвітлюється бачення мислителя сутності поняття аристократії та значення релігії і церкви в духовному поступі суспільства. Простежуються три головні моделі державно-церковних відносин, що відображають морально-культурні уявлення політичної еліти. Наголошується на актуальності поглядів В. Липинського в сучасних умовах українського державотворення.

*Ключові слова:* культурні цінності, еліта, релігія, церква, особистість, моральні уявлення, українське державотворення.

*Постановка проблеми.* Питання формування, розвитку і функціонування української національної еліти завжди були актуальними в нашій історії. Всі здобутки і невдачі українського народу у великій мірі пов'язані з діяльністю його провідної верстви, її цінностями і фаховими характеристиками. Проблеми взаємовідносин широких верств суспільства з невеликим прошарком людей, які ухвалюють доленосні рішення залишаються мало усвідомлюваними і недостатньо вивченими. В цьому контексті життєвий шлях В. Липинського, його теоретична спадщина, думки та ідеї мають величезне значення і є актуальними для подальшого соціокультурного розвитку України.

*Мета статті* – визначити провідні світоглядно-культурні координати В. Липинського щодо функціонування держави та її еліти, порівнюючи минулі і сучасні процеси в українському суспільстві крізь призму його поглядів.

*Методологія дослідження* ґрунтується на поєднанні філософсько-теоретичних і загальнонаукових методів. Зокрема використані аналітично-історичний метод, синтез і абстрагування,